DOCTORIS SUBTILIS ET MARIANI

B. IOANNIS DUNS SCOTI

ORDINIS FRATRUM MINORUM

OPERA OMNIA

IUSSU ET AUCTORITATE
RMI P. IOSEPHI RODRIGUEZ CARBALLO
TOTIUS ORDINIS FRATRUM MINORUM MINISTRI GENERALIS

STUDIO ET CURA COMMISSIONIS SCOTISTICAE
AD FIDEM CODICUM EDITA

PRAESIDE
P. BARNABA HECHICH
SOCIIS
PP.: BENEDICTO HUCULAK, IOSEPHO PERCAN, SATURNINO RUIZ DE LOIZAGA,
VITOLDO SALAMON, HIERONYMO PICA ET.

XI

CIVITAS VATICANA

TYPIS VATICANIS
MMVIII

conceptum per se in intellectu', sive ille conceptus sit rei extra sive rei rationis, bene potest definiri.

Et hoc modo tantum, et non aliter, definiuntur omnes inten- 201
tiones logicales: non enim significant quiditates extra animam, sed tantummodo conceptus in anima per se unos; et sic habere definitionem sufficit ad scientiam proprie dictam, alioquin logica non esset scientia. In talibus etiam definitionibus invenitur genus et differentia et proprium, eo modo quo logicus loquitur de genere, differentia et proprio, quia invenitur ibi praedicamentum in 'quid' et in 'quale' essentiale, et in 'quale' accidentale, convertibile.

Et sic in ratione praedicta[204] ponitur 'signum' ut genus, 'ex insti- 202
tutione' et 'efficax' ut differentia, 'sensibile' ut fundamentum relationis, 'gratia' vero vel 'effectus Dei gratuitus' ut correlativum.

[4. – De quarta et quinta definitionis condicione]

De quarta et quinta condicione[205] non oportet immorari: patet 203
enim quod sacramentum, secundum rationem nominis dicti supra positam[206] non habet conceptum simpliciter simplicem, nec conceptum singularem sed universalem.

[5. – Conclusio]

[8] Ex his praedictis[207] patet secundus articulus[208], quod sacramen- 204
tum (supposito quod eiusmodi sit ratio nominis quae supra posita est[209]) potest simpliciter et per se definiri, eo modo quo intentiones secundae[210] sunt per se definibiles, et quod absolute nihil repugnat

APZNQ(μυ)

219 in intellectu] intellectum PQ | extra] ex natura (!) N *add.* animam Q 220 rei *om.* P | bene potest] p. b. Z 221-222 intentiones] intellectiones N 222 quiditatem Q 223 anima] *add.* sed N | unos] unus N^1 uno P^* 225 In talibus etiam] *ras.* P^2 | etiam *post* definitionibus P^* | genus, differentia] g. et d. Z d. et g. A 226 et *om.* PN^* | proprium *in corr.* P^1 | genere] *add.* et Z 227 proprium P^1 | praedicatum PZ^*N 228 quale^1] aequale N^1 | essentiale] et e. et aequale essentiale N | quale^2] aequale N^* | accidentale] *add.* et aequale accidentale N 229 genus] cor Q^* 230 sensibile] *add.* vero PZN 231 vero *om.* Q 234 enim] igitur PZ 234-235 rationem — positam] praedictam nominis r. Q rationis (rationem N^1) nominis praedicti N | supra positam] praedictam P 235 nec] ut P^* 236 universalem *in corr.* P^1 238 his *om.* Q | praedictis] dictis N 239 supra posita] supraposita ZQ 240 est *om.* Z^* | et *om.* N^1 241 secundae] *ante* intentiones (240) Z *om.* Q | sunt *om.* P^2 | repugnant P^1

T [204] Cf. supra n. 194. [205] scil. quod definitio sit entis 'compositi realiter' et 'universalis' quantum ad conceptus, cf. supra n. 187. [206] Cf. supra n. 185-186. [207] Cf. supra n. 189-203. [208] scil. enuntiatus supra n. 180 et n. 188. [209] Cf. supra n. 187. [210] De intentione prima et secunda cf. editio nostra, XVII 303[1].

quin verissime et absolute definiatur vel magis proprie dicatur, nisi quia secundum suum proprium formale est ens rationis, et nisi quia includit aliquid quod est ens rationis.

205 Ex isto articulo patet corollarie quomodo se habent cognitio 'quid est' et 'si est' ordinate. In cognitione enim 'si est', secundum quod praecedit cognitionem 'quid est', non intelligitur de actuali exsistentia, alioquin 'demonstratio cuius medium est definitio' non posset haberi de non-exsistente (cuius oppositum vult Philosophus I *Posteriorum* et VII *Metaphysicae*[211]), sed intelligitur 'si est' de ente cui non repugnat esse in effectu. In prima condicione istarum quinque, applicando ad propositum, ostensum est de sacramento 'si est' isto modo: quia ostensum est sacramentum esse tale cui non repugnat esse in effectu[212], – et, hoc supposito, ulterius inquirebatur in speciali quid esset[213].

206 Apparet etiam ordo cognitionis eiusmodi 'quid' quod dicitur per nomen ad 'si est', quia in prima condicione illarum quinque praesupponitur quid dicitur per nomen, et ex illa ratione praesupposita concluditur si est. Et licet sit idem 'quid nominis' et 'quid rei' in habentibus 'quid rei', tamen prius cognoscitur aliquid esse 'quid nominis' quam 'quid rei': primum enim cognoscitur cognoscendo illud esse intelligibile et significabile; secundum cognoscendo illud esse

---

APZNQ(μυ)

242 quin] quia N^{+} | verissime et absolute] a. (*om.* N^{+}) et v. (v.] universalissime P) PNQ | definiantur P^{+} 242-243 vel — quia *rep. ante* et (241) A^{+}(¶ *sign.* Vacat) 242 vel — dicatur *om.* P^{2}ZN | nisi *om.* Q 243 secundum suum proprium] p. eius P | suum *om.* Q | rationis] relationis P 243-244 et — rationis *om.* P^{2}NQ 244 aliquid — est *om.* P^{2} | est] *add.* praecise Z 245 corollarie] correlative ANQ 246 enim = A namque rell. μυ 248 medium] *post* est P^{+} *post* definitio N 249 habere N^{+} 251 in *om.* N^{+} | condicione] quaestione N^{+} 253 isto] illo N^{+} | ostensum] verum P^{2}N 254 esse] est P^{+} | hoc supposito] hac supposita A | ulterius *om.* PZQ 256 eiusmodi quid quod = A e. quod Qμυ e. quid *rell.* 256-257 per nomen ad *om.* N 257 nomen] notum P^{+} | condicione illarum quinque] istarum q. condicionum Q | illarum] istarum P^{2}Z 258 supponitur Q | quid] quae Q^{2} quod Q^{1} *om.* P^{+} | illa] ista Z 259 licet] hoc A | sit idem = A i. s. *rell.* μυ | nominis ... rei] r. ... n. Q 259-260- in — rei *post* prius (260) Q 260-261 tamen — rei *om.* A 260 prius] primo Z | aliquod Q | quid^{2} *ante* esse P^{+} 261 quam] *add.* ipsum esse Z | quid *om.* P | cognoscendo] *ante* cognoscitur Q *om.* N | illud] *add.* nomen P | esse *om.* P^{+} 262 significabile] singulare P | secundum] secundo N^{+} | cognoscitur Q | illud] istud PNQ

F *249-250* ARISTOT., *Anal. post.* I c. 8 (AL IV^{1} 20-21; A c. 8, 75b 21-36; *Metaph.*, VII c. 15 (AL XXV$^{3.2}$ 161-162; Z c. 15, 1039*b* 20-1040*a* 7).

T [211] Cf. *Expositio in XII libros Metaph. Aristot.* VII s. 2 c. 15 n. [125]. [212] Cf. supra n. 191-192. [213] Cf. supra n. 193-194.

alicuius possibilis esse in effectu; et ex ratione conceptus, possibilis concipi et significari, potest concludi aliquid posse subesse illi conceptui, et per consequens illam rationem exprimere verum 'quid est'.

[C. – QUAE SIT SACRAMENTI APTA DEFINITIO]

[9] De tertio principali dico quod eo modo quo potest esse definitio sacramenti, ut patet ex secundo articulo[214], haec est eius definitio, scilicet: 'Signum sensibile, gratiam Dei vel effectum Dei gratuitum ex institutione divina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris'. Et in hoc 'efficaciter' includitur tam 'certitudinaliter' quam 'prognostice', – et hoc, accipiendo 'prognosticum'[215] pro signo non tantum priore duratione ipso significato, sed etiam naturā. 207

Hoc probatur universaliter in iis quae possunt habere definitionem: eadem enim est ratio exprimens quid dicitur per nomen et vera definitio, quia, secundum Philosophum IV *Metaphysicae*, «ratio quam significat nomen, est definitio». Et hoc patet per rationem, quia nomen imponitur ad significandum essentiam rei; ergo oratio quae exprimit quid dicitur per nomen distincte et per partes, exprimit etiam distincte conceptus essentiae rei. – Ista autem ratio quae posita est, 'Signum sensibile' etc.[216], est ratio huius nominis 'sacramentum', ut suppositum est supra ex usu loquentium de sacramento[217], et sacramentum potest habere definitionem eo modo quo entia rationis definiuntur; ergo ista ratio est eius definitio. Igitur sic probatur quod ita est. 208

APZNQ(μυ)

263 conceptus] *om.* P^{2} c. eius P^{2} | possibilis *in ras.* P^{1} 264 subesse] sub esse Q 268 definitio *ante* potest Q 269 articulo] *comp.* N^{2} *rescr.* N^{1} 270 Signum] *praem.* Sacramentum est Q | Dei^{2} *om.* Q 272 hoc *om.* Z 274 ipso *om.* N^{+}Q 275 natura] *add.* ipso significato N 276 probatur *om.* Q | quae *om.* P^{+} 276-277 definitionem] *in ras.* P^{2} *rescr.* P^{2} 278 quia = A nam *rell.* μυ 279 patet] apparet PZN 280 nomen] n^{m} P^{+} notum (!) A | significandum] *not.* vel: significandam Z 281 oratio = A ratio *rell.* μυ | quid] quod Q^{1} 281-282 quid — exprimit *om.* P^{2} 282 distincte = A d. et per partes etiam Q d. partes (*add.* et N) *rell.* d. per partes μυ | conceptus *in corr.* P^{1} | Ista] *praem.* Et P 283 quae posita est] q. e. p. ZN supra p., scilicet sacramentum Q | sensibile *om.* Q | etc.] et cum (!) Z | huius] *add.* sacramenti N^{+} 285 et] ergo N 286 entia] *comp.* P^{2} *rescr.* P^{2} | entia rationis definiuntur] ens r. definitur N | Igitur sic = A Sic ig. *rell.* μυ 287 quod] quia N | ita] ista P^{2}

F *278* ARISTOT., *Metaph.* IV c. 7 (AL XXV$^{3.2}$ 90; Γ c. 7, 1012*a* 23-24); *Auctoritates Aristotelis* 1, 116 (PhM XVII 124).

T [214] Cf. supra n. 204. [215] Cf. supra n. 191. [216] Cf. supra n. 207. [217] Cf. supra n. 195.

209 Qualiter autem possit hoc esse, faciliter patet, quia ibi ponitur aliquid pertinens ad genus relationis, quod est genus in illo genere eo modo quo – in relatione rationis – ponitur genus et species (puta hoc quod est 'signum'), et illud determinatur per differentias huius generis (scilicet signi), quae sunt 'ex institutione' et 'efficaciter'. Et ponuntur ibi duo addita, sicut universaliter in definitionibus relationum et relativorum: alterum subiectum vel fundamentum, quod intelligitur per hoc quod est 'sensibile', – alterum etiam, scilicet correlativum, quod notatur per hoc quod est 'gratiam' vel 'gratuitum'.

[D. – SOLUTIO QUAESTIONIS]

210 Ex his[218] patet solutio quaestionis. [10]

Dicendum est enim quod si illa ratio – de qua quaeritur[219] – recte intelligatur et per aliqua nomina explicita suppleatur, est propria ratio definitiva sacramenti, eo modo quo sacramentum est definibile.

211 Est enim illa ratio – sic intellecta et suppleta – eadem cum ratione praedicta[220]:

Quod enim ponitur 'forma'[221], debet intelligi pro 'signo sensibili', eo modo quo imago Herculis dicitur 'forma' Herculis.

Quod etiam ibi additur 'visibile', debet intelligi pro 'sensibili in communi'; et pro tanto debet intelligi 'visibile' poni pro sensibili cuiuscumque sensus, quia visus est excellentior omni sensu et plurium differentiarum cognoscitivus, per Philosophum I *Metaphysicae*.

APZNQ(μυ)

288 Qualiter autem] *comp.* P^1 *rescr.* P^2 | possit hoc] h. p. PNQ 290 relationibus ZNQ | rationis *om.* ZN 291 determinatur] declaratur P determinatum N 292 scilicet signi *om.* ZQ | sunt] est A 293 ponunt Z | universaliter] pluraliter P^1 294 alterum] *add.* sic scilicet Q *add.* scilicet PZN | vel] et N 295-296 sensibile — est *om.* P^1 295 etiam *om.* Z 296 est] dicitur Z | gratiam] gratia N gratum AP^2Z | gratuitum] *add.* effectum Q 299 enim *om.* P^1 | si = A *post* quaeritur *rell.* μυ | illa = ista A | quaeritur] quaestio quaerit N 300 per — explicita *om.* Q | aliqua] alia PZN | nomina] non N *add.* non P^1 | est] *praem.* sic Q 301 eo *om.* Q 303 suppleta] suppleatur A 305 ponitur] *praem.* ibi Z *add.* ibi Q 305-306 signo sensibili] sens. signo NQ 307 etiam *om.* P^1 | invisibile N^1 | debet] *add.* et potest N 307-309 debet — sensus *om.* Q 307-308 pro — intelligi *om.* N 308 et *om.* P | tanto] quanto P 310 cognoscitivus] sensitivum N^1 | per Philosophum] secundum Ph. PZN ex Q

F 310 ARISTOT., *Metaph.* I c. 1 (AL $XXV^{3.2}$ 11; A c. 1, 980*a* 25-28): «Non enim solum ut

T [218] scil. ex his tribus articulis (n. 181-209). [219] scil. ratio seu definitio quam ponit Magister, – cf. supra n. 174. [220] Cf. supra n. 207. – Et in sequentibus, comparatio inter duas definitiones, supra n. 174 et n. 207 datas, praebetur. [221] scil. in definitione Lombardi (n. 174).